

CHIẾN TRANH THƯƠNG MẠI TRUNG - MỸ VÀ ẢNH HƯỞNG ĐỐI VỚI VIỆT NAM

● TRẦN THỊ LONG

TÓM TẮT:

Cuộc chiến tranh thương mại giữa hai nền kinh tế lớn nhất thế giới Trung Quốc và Mỹ không chỉ ảnh hưởng nặng nề đến nền kinh tế 2 nước và còn ảnh hưởng đến rất nhiều các quốc gia trên thế giới, trong đó có Việt Nam. Cuộc chiến thương mại không chỉ đem lại cho Việt Nam những cơ hội để phát triển kinh tế, mà còn mang đến rất nhiều thách thức. Trong bối cảnh đó, Việt Nam cần tận dụng tốt cơ hội, tìm ra những biện pháp vượt qua khó khăn để tạo nên bước đột phá mới.

Từ khóa: Chiến tranh thương mại, ảnh hưởng, kiến nghị, Mỹ, Trung Quốc, Việt Nam.

1. Bối cảnh

Chiến tranh thương mại giữa Trung Quốc và Hoa Kỳ (còn được gọi tắt là Cuộc chiến thương mại Trung - Mỹ) khởi đầu vào ngày 22/3/2018 khi Tổng thống Mỹ Donald Trump tuyên bố đánh thuế 50 tỷ USD đối với hàng hóa Trung Quốc xuất khẩu vào Mỹ, để ngăn chặn những gì họ cho là hành vi thương mại không công bằng và hành vi trộm cắp tài sản trí tuệ. Trong vài tháng qua, Hoa Kỳ và Trung Quốc đã có nhiều động thái trả đũa lẫn nhau, đánh thuế đối với nhiều mặt hàng, như nông sản, ô tô, hóa chất, máy móc, kim loại và thiết bị y tế. Tranh chấp thương mại giữa 2 nền kinh tế lớn nhất thế giới sẽ có tác động đối với các quốc gia khác, trong đó có Việt Nam. Bởi vì, Hoa Kỳ và Trung Quốc là đối tác thương mại hàng đầu của Việt Nam và hàng hóa của Việt Nam nằm trong chuỗi giá trị của Trung Quốc, cuộc chiến thương mại này sẽ có tác động trực tiếp và gián tiếp đến chúng ta [8][4].

2. Diễn biến

Ngày 28/4/2017, Cơ quan Đại diện Thương mại Hoa Kỳ (USTR) được ủy quyền điều tra việc áp thuế nhập khẩu nhôm/thép từ các nước trên thế giới, họ coi đây là mối nguy hại cho an ninh quốc gia. Tiếp đó, ngày 22/5/2017, Mỹ và Trung Quốc đạt được một thỏa thuận thương mại; theo đó, Trung Quốc mở rộng tiếp cận thị trường nông nghiệp, năng lượng và tài chính cho doanh nghiệp Mỹ; đổi lại, Trung Quốc được phép xuất khẩu gia cầm nấu chín tới Mỹ. Ngày 18/8/2017, USTR khởi xướng điều tra các chính sách, điều luật và biện pháp của chính phủ Trung Quốc liên quan tới chuyển đổi công nghệ, sở hữu trí tuệ và sáng chế.

Sau khi thông báo sẽ đánh thuế tất cả các mặt hàng nhập khẩu từ thép và nhôm, bao gồm cả hàng hóa Trung Quốc (ngày 01/3/2018), ngày 22/3/2018, Tổng thống Mỹ Donald Trump đã ký biên bản ghi nhớ theo Mục 301 của Đạo luật Thương mại năm 1974, chỉ đạo Đại diện Thương

mại Mỹ (USTR) áp dụng đánh thuế 50 tỷ USD cho hàng hóa Trung Quốc. Đáp trả hành động của Mỹ, ngày 02/4/2018, Bộ Thương mại Trung Quốc đã áp đặt thuế đối với 128 sản phẩm của Mỹ, bao gồm: phế liệu nhôm, máy bay, ô tô, sản phẩm thịt lợn và đậu nành (có thuế suất 25%), cũng như trái cây, hạt và ống thép (15%).

Ngày 02/4/2018, Trung Quốc áp thuế nhập khẩu (15-25%) lên 128 hàng hóa (trị giá 3 tỷ USD) từ Mỹ, bao gồm: hoa quả, rượu, ống thép, lợn và nhôm tái chế.

Tiếp đó, ngày 3/4/2018, USTR công bố danh sách ban đầu gồm 1.334 mặt hàng từ Trung Quốc (trị giá 50 tỷ USD) sẽ bị áp thuế nhập khẩu 25% (danh sách có sửa đổi vào ngày 15/6/2018), chủ yếu là các mặt hàng công nghệ cao, để bù đắp lại những thiệt hại mà Mỹ cáo buộc là do Trung Quốc vi phạm bản quyền sở hữu trí tuệ gây ra.

Xung đột thương mại giữa Mỹ và Trung Quốc diễn ra ngày càng căng thẳng hơn, khi Trung Quốc hủy đơn hàng mua đậu tương của Mỹ. Ngày 20/5/2018, trả lời phỏng vấn trên Fox News Sunday, Bộ trưởng Tài chính Mỹ Steven Mnuchin cho biết: Chúng tôi đang đưa cuộc chiến thương mại vào tình trạng trì trệ. Nhà Trắng đã công bố vào ngày 29/5/2018 sẽ áp đặt mức thuế 25% đối với trên 50 tỷ USD hàng hóa của Trung Quốc, với công nghệ quan trọng trong công nghiệp, danh sách đầy đủ các sản phẩm bị ảnh hưởng sẽ được công bố trước ngày 15/6/2018 và mức thuế sẽ được thực hiện ngay sau đó. Nhà Trắng cũng cho biết, sẽ công bố và áp đặt các hạn chế đầu tư và tăng cường kiểm soát xuất khẩu cho các cá nhân và tổ chức Trung Quốc, để ngăn chặn họ mua lại công nghệ của Mỹ. Ngày 3/6/2018, Trung Quốc đã cảnh báo rằng, tất cả các cuộc đàm phán thương mại giữa Bắc Kinh và Washington sẽ bị vô hiệu, nếu Mỹ thiết lập các biện pháp trừng phạt thương mại.

Thực hiện công bố trên, ngày 15/6/2018, Tổng thống Donald Trump tuyên bố: Mỹ sẽ áp đặt mức thuế 25% trên 50 tỷ USD xuất khẩu của Trung Quốc. Trong đó, 34 tỷ USD sẽ bắt đầu vào ngày 6/7/2018, 16 tỷ USD còn lại sẽ tính từ ngày sau đó. Với hành động đó, Bộ Thương mại Trung Quốc cáo buộc, Mỹ đã chằm ngòi cho một cuộc chiến thương mại và Trung Quốc sẽ đáp trả với mức thuế tương tự đối với hàng nhập khẩu của Mỹ, bắt đầu

từ ngày 6/7/2018. 3 ngày sau, ngày 9/7/2018, Nhà Trắng tuyên bố, Mỹ sẽ áp đặt thêm 10% thuế quan đối với hàng nhập khẩu trị giá 200 tỷ USD nếu Trung Quốc trả đũa các mức thuế của Mỹ. Bộ Thương mại Trung Quốc trả lời nhanh chóng rằng Trung Quốc sẽ "phản công cứng rắn". Theo đó, Trung Quốc đã kích hoạt mức thuế trả đũa cho cùng một số tiền. Thuế suất chiếm 0,1% tổng sản phẩm tổng sản phẩm quốc nội toàn cầu... Tình hình hiện nay cho thấy, căng thẳng thương mại vẫn còn tiếp diễn, ngày càng gay gắt và chưa có dấu hiệu sẽ dừng lại. Ngày 5/9/2019, Mỹ và Trung Quốc đồng thuận tiến hành vòng đàm phán thương mại thứ 13 vào đầu tháng 10/2019 tại Washington [1].

3. Ảnh hưởng đối với Việt Nam

Trong một báo cáo được công bố vào tháng 6 năm 2019, nhà kinh tế của Ngân hàng Đầu tư Nhật Bản Nomura đã chỉ ra rằng, Việt Nam đã trở thành người chiến thắng lớn nhất trong năm đầu tiên của cuộc chiến thương mại Trung-Mỹ [2]. Tuy nhiên, trên thực tế cần nhìn nhận ra rằng, cuộc chiến sinh tử giữa 2 nền kinh tế hàng đầu thế giới này đã mang đến cho nền kinh tế Việt Nam cả những cơ hội và thách thức.

3.1. Tác động thuế quan

Để tránh mức thuế cao, cả các công ty của Trung Quốc và Mỹ đã giảm nhập khẩu một số hàng hóa từ nước khác và bắt đầu tìm kiếm nguồn cung từ Việt Nam, khả năng cạnh tranh của các nhà xuất khẩu Việt Nam sẽ tăng lên và mở ra nhu cầu cao đối với hàng hóa, đặc biệt là hàng dệt may.

Đối với các nhà đầu tư, Việt Nam cũng có thể là một lựa chọn khác thay vì Trung Quốc. Việt Nam đang hưởng lợi từ chiến lược +1 của Trung Quốc, trong đó các nhà đầu tư ở Trung Quốc chuyển nhượng và mở rộng sang các nước khác để tăng khả năng tiếp cận thị trường, đa dạng hóa rủi ro và giảm chi phí lao động. Cuộc chiến thương mại không ngừng mở rộng này sẽ chỉ thúc đẩy chuyển giao đầu tư, đặc biệt đối với các mặt hàng tiêu dùng thâm dụng lao động như quần áo, giày dép và điện tử. Theo dữ liệu của chính phủ Việt Nam, Trung Quốc đã trở thành nhà đầu tư quan trọng tại Việt Nam. Năm 2018, đầu tư Trung Quốc vào Việt Nam chiếm 6,8% vốn đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI) vào Việt Nam. Đầu tư của Trung

Quốc chủ yếu tập trung vào các lĩnh vực xây dựng, sản xuất năng lượng và quy mô đầu tư đã tăng từ 700 triệu USD năm 2011 lên hơn 2,4 tỷ USD vào năm 2018. Trung Quốc hiện đứng sau Nhật Bản, Hàn Quốc và Singapore và là nguồn đầu tư lớn thứ 5 của Việt Nam. Dự kiến cuộc chiến thương mại Trung-Mỹ sẽ đẩy nhanh sự tăng trưởng của đầu tư trực tiếp của các công ty Trung Quốc [2].

Là một nền kinh tế định hướng xuất khẩu, thị trường đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI) của Việt Nam chiếm phần lớn xuất khẩu. Việt Nam sẽ thu hút nhiều nhà đầu tư hơn khi các nhà sản xuất tiếp tục tái cấu trúc chuỗi cung ứng của họ nhằm giảm tác động của thuế quan của Mỹ đối với Trung Quốc.

Theo dữ liệu Ngân hàng Thế giới công bố vào tháng 12/2018 cho thấy tốc độ tăng trưởng kinh tế của Việt Nam đạt 6,8% trong năm 2018, vượt qua mức tăng chung 6,3% tại các thị trường mới nổi ở Đông Á và Thái Bình Dương. [6].

Bên cạnh những tác động tích cực, Việt Nam cũng sẽ chịu một số tác động bất lợi từ cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung Quốc như:

Mặc dù Việt Nam và Trung Quốc có cơ cấu hàng hóa xuất khẩu sang Hoa Kỳ giống nhau, nhưng điều này không có nghĩa là hàng hóa Việt Nam có thể dễ dàng thay thế hàng hóa Trung Quốc tại thị trường Hoa Kỳ. Lý do là Trung Quốc có các nhà sản xuất lớn và lợi thế cạnh tranh về chi phí. Khi thị trường Mỹ gặp khó khăn, các công ty Trung Quốc sẽ chuyển thị trường xuất khẩu sang các nước khác, bao gồm cả Việt Nam. Vào thời điểm đó, các công ty Việt Nam sẽ phải đối mặt với sự cạnh tranh trực tiếp từ các công ty Trung Quốc, bao gồm không chỉ thị trường xuất khẩu, mà cả thị trường nội địa. Ngoài ra, chuỗi cung ứng xuyên biên giới sẽ bị lung lay nếu Hoa Kỳ áp dụng thuế quan đối với Trung Quốc rộng rãi hơn. Điều này sẽ ảnh hưởng đến xuất khẩu của Việt Nam sang Trung Quốc, bởi vì Trung Quốc phải tập trung tiêu thụ hàng hóa nội địa. Cuộc chiến thương mại Trung - Mỹ trực tiếp gây ra sự suy giảm tăng trưởng kinh tế toàn cầu và gây ra sự gia tăng trong chủ nghĩa bảo hộ thương mại, ảnh hưởng xấu đến nền kinh tế mở của Việt Nam. Theo thống kê, xuất khẩu các sản phẩm điện tử, điện thoại di động, máy tính, thủy sản và nông sản của Việt Nam sang Trung

Quốc trong 6 tháng đầu năm 2019 cho thấy xu hướng giảm. Trong số đó, giá trị xuất khẩu của điện thoại di động và thủy sản giảm lần lượt 62,3% và 31,5% [5].

Chiến tranh thương mại cũng mang đến những vấn đề như gian lận và trốn thuế. Vào tháng 6/2019, Hải quan Việt Nam đã thu giữ một số lượng lớn giấy chứng nhận xuất xứ giả mạo và vận chuyển trái phép các sản phẩm nông nghiệp, dệt may, thép và nhôm. Điều này khiến hàng hóa Việt Nam có thể phải đối mặt thuế nhập khẩu cao hơn của Mỹ. Trước mức thuế cao hơn, các doanh nghiệp tại Trung Quốc sẽ chỉ đạo xuất khẩu nguyên liệu thô sang Việt Nam để duy trì sự cân bằng. Điều này sẽ ảnh hưởng đến ngành Công nghiệp trong nước của Việt Nam.

3.2. Tác động đối với thị trường tài chính tiền tệ

Đối với thị trường chứng khoán (TTCK) Việt Nam, TTCK Việt Nam sau khi đạt kỷ lục vào tháng 4/2018, đã xuất hiện xu hướng giảm điểm mạnh với việc nhà đầu tư (NDT) ngoại liên tục rút vốn ròng, bất chấp nền kinh tế đang có những chuyển biến tích cực như: Kinh tế vĩ mô ổn định, lạm phát thấp, dự trữ ngoại hối cao và dòng vốn FDI vào tiếp tục tăng. Chỉ trong vòng chưa đầy 1 tháng (từ ngày 6/7 - 27/7/2018), các NDT nước ngoài đã liên tục bán ròng trên cả 2 sở giao dịch chứng khoán với tổng giá trị gần 1.669 tỷ đồng [7]. Dự báo tình trạng này còn tiếp diễn, các NDT có xu hướng hoãn lại các các dự án đầu tư bởi do chiến tranh thương mại được dự báo sẽ còn tiếp diễn.

3.3. Ảnh hưởng đến môi trường

Các chuyên gia cảnh báo rằng "bùng nổ chiến tranh thương mại" hiện nay đang dẫn đến sự phụ thuộc quá mức vào xuất khẩu và đầu tư quốc tế, tăng trưởng bền vững của Việt Nam sẽ phải đối mặt với những thách thức dài hạn. Chỉ riêng trong 5 tháng đầu năm 2019, đầu tư trực tiếp nước ngoài của Trung Quốc vào Việt Nam đã tăng nhanh, đạt 2 tỷ USD, trong đó chế biến và sản xuất chiếm 85%. Điều này có nghĩa là hàng hóa xuất khẩu của Việt Nam có thể tăng trong tương lai, nhưng lợi ích thực sự không phải là doanh nghiệp Việt Nam. Mặt khác, các nhà quản lý Việt Nam cũng cần kiểm soát chặt chẽ các dự án đầu tư từ Trung Quốc để

tránh những tác động bất lợi lâu dài đối với môi trường khi sử dụng các công nghệ lạc hậu và ô nhiễm môi trường. Có những lo ngại rằng, các công ty Trung Quốc sẽ nhập khẩu các công nghệ lỗi thời và gây ô nhiễm vào Việt Nam, gây ra áp lực và thiệt hại to lớn cho môi trường.

4. Một số kiến nghị nhằm giảm thiểu tác động từ cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung

Thứ nhất, để giảm thiểu rủi ro phát sinh từ tranh chấp thương mại, Việt Nam phải tập trung mở rộng tiếp cận thị trường. Việt Nam đã tham gia vào nhiều hiệp định thương mại tự do (FTA), hai trong số đó sẽ có hiệu lực trong tương lai gần, đó là: Hiệp định Đối tác xuyên Thái Bình Dương toàn diện và tiên tiến (CPTPP) và Hiệp định Thương mại tự do Việt Nam - EU (EVFTA). Bằng cách này, Việt Nam sẽ có cơ hội tăng xuất khẩu sang các thị trường khác. Tuy nhiên, Việt Nam đã bị ảnh hưởng bởi chuỗi cung ứng kém phát triển, phụ thuộc nghiêm trọng vào nhập khẩu nguyên liệu và thiếu các ngành công nghiệp hỗ trợ. Để sống sót trong cuộc chiến thương mại và tận dụng tối đa Hiệp định thương mại tự do (FTA) sắp tới, Việt Nam cần nỗ lực để xóa bỏ những rào cản này.

Thứ hai, các cơ quan chức năng cũng cần sớm áp dụng các biện pháp phòng vệ thương mại có hiệu lực, cần sử dụng các biện pháp giải quyết và kiểm soát chất lượng hàng hóa, nhằm ngăn chặn ngay tại các cửa khẩu, hải quan; Sát sao phòng chống buôn, nhập lậu hàng hóa và các đội quản lý thị trường cần siết chặt việc tổ chức theo dõi, bám sát địa bàn. Cùng với đó, các cơ quan chức năng cũng cần nghiên cứu kỹ hàng hóa của Trung Quốc có thể nhập vào Việt Nam để đề phòng trường hợp do xuất khẩu của Trung Quốc sang Mỹ bị hạn chế, nước này sẽ chuyển hàng sang Việt Nam, từ đó xuất khẩu sang thị trường Mỹ với nhãn mác là hàng từ Việt Nam. Bên cạnh đó, cần tiếp cận nhanh với các nhà đầu tư lớn trên thế giới, tranh thủ thời cơ thị trường Trung Quốc bị ảnh hưởng để xúc tiến đầu tư vào Việt Nam.

Thứ ba, tập trung vào bảo vệ môi trường và cải thiện kỹ năng. Việt Nam nên đẩy mạnh chuỗi giá trị để thu hút các ngành công nghiệp công nghệ cao, các công ty thân thiện với môi trường, năng lượng sạch, thiết bị y tế tiên tiến và ngành chăm sóc sức khỏe. Việt Nam đang mở phòng mô hình

tăng trưởng kinh tế theo định hướng xuất khẩu của các nước công nghiệp mới nổi (NIC) như Thái Lan và Hàn Quốc. Mô hình này bị chi phối bởi công nghiệp nặng, hóa chất và các ngành sử dụng nhiều tài nguyên khác, đưa vào dòng vốn đầu tư nước ngoài mạnh và tăng trưởng năng suất. Mô hình phát triển này sẽ mang lại áp lực lớn cho môi trường và xã hội, thúc đẩy sự phát triển của các ngành thâm dụng lao động và dẫn đến sự đàn áp hoặc bóp méo sự phát triển của lao động kỹ thuật, cuối cùng sẽ cản trở sự phát triển lâu dài của xã hội. Một số chuyên gia tin rằng, Việt Nam cần tiến hành nhiều cải cách pháp lý hơn để kiểm soát tác động tiêu cực của các doanh nghiệp và sản xuất chi phí thấp đối với môi trường. Cơ sở hạ tầng ngày càng hoàn thiện sẽ cho phép Việt Nam tận hưởng lợi ích của sự phát triển một cách cân bằng hơn. Ví dụ, đường sắt và cảng nước sâu có thể tăng cơ hội đầu tư, công nghệ xanh và năng lượng tái tạo là những lĩnh vực tiềm năng có thể thúc đẩy sự phát triển lâu dài.

Thứ tư, tăng cường vai trò của các doanh nghiệp Việt Nam: Các doanh nghiệp Việt Nam cần ý thức được những tác động tiêu cực của cuộc chiến tranh thương mại tới thị trường cũng như bản thân doanh nghiệp. Doanh nghiệp cần đồng hành cùng Nhà nước trong quá trình đối phó với những biến động xấu đến từ cuộc chiến. Trước tiên, doanh nghiệp cần tăng cường chất lượng hàng hóa, đa dạng về hình thức, mẫu mã, với giá cả phù hợp để tăng sức cạnh tranh của các doanh nghiệp sản xuất trong nước và đối với các doanh nghiệp xuất khẩu. Tiếp đó, cần định hướng nâng cao chiến lược xuất nhập khẩu của mình theo hướng bền vững, trong đó tăng trưởng xuất khẩu cả về chiều rộng và chiều sâu.

Cuộc chiến thương mại giữa Mỹ và Trung Quốc đến nay vẫn chưa có dấu hiệu dừng lại. Điều này đã, đang gây tác động không nhỏ tới nền kinh tế của cả 2 nước, cũng như các nền kinh tế mở khác trên thế giới. Việt Nam là một nền kinh tế mở, cho nên khó tránh khỏi những ảnh hưởng từ cuộc chiến tranh này mang lại. Trong bối cảnh đó, Việt Nam cần tận dụng tốt những cơ hội, đồng thời doanh nghiệp Việt Nam cũng cần chủ động nâng cao chất lượng để biến những khó khăn thành cơ hội cho chính mình ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (2018), *Tóm tắt diễn biến căng thẳng thương mại Mỹ - Trung*.
2. Vương Diễm Kiên (2019), *Chiến tranh thương mại Trung - Mỹ và những tác động đối với Việt Nam*; Trang thông tin Vietnam-briefing.
3. Vương Kỳ Nghiệp - Phạm Lan Phương (2019), *Thách thức đặt ra đối với Việt Nam trong cuộc chiến thương mại Trung - Mỹ*, Tạp chí Đối ngoại Trung Hoa.
4. Mạc Kiến Quang (2019), *Bốn vấn đề chủ chốt trong cuộc chiến thương mại Trung - Mỹ*, Tạp chí Kinh tế Trung Quốc.
5. Mike Blake (2019), *Khảo sát: Sự leo thang của chiến tranh thương mại Trung - Mỹ và cuộc suy thoái nền kinh tế Mỹ*.
6. Mịch Dương (2019), *Cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung: Việt Nam, Thái Lan được lợi*, Tạp chí Công Thương.
7. Báo ảnh dân tộc và miền núi (Bản Tiếng Trung - 2019), *Những thách thức mà doanh nghiệp Việt Nam phải đối mặt trong cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung*.
8. *Chiến tranh thương mại Mỹ - Trung 2018- 2019*, wikipedia (Bản Tiếng Trung).

Ngày nhận bài: 5/9/2019

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 15/9/2019

Ngày chấp nhận đăng bài: 25/9/2019

Thông tin tác giả:

ThS. TRẦN THỊ LONG

Học viện Cảnh sát nhân dân

THE U.S - CHINA TRADE WAR AND ITS IMPACTS ON VIETNAM

● Master. **TRAN THI LONG**

The People's Police Academy

ABSTRACT:

The U.S - China trade war does not only impact greatly on these two economies but also on other countries including Vietnam. This trade war brings both many opportunities and challenges to Vietnam. Vietnam needs to seize opportunities and figures out solutions to tackle challenges in order to create a significant leap.

Keywords: Trade war, impact, suggestion, the U.S, China, Vietnam.